

Leren van Engeland (ondanks de Brexit, de lockdown en de gevolgen aldaar van de pandemie voor de internationalisering): een analyse van toen en nu – En een voorstel voor een nieuw format rond mbo-Ad

Even algemeen beschouwen...

De maatschappij maakt zich langzaam los uit de omarming door het virus van de gezondheidszorg en de economie. Dat blijkt toch wel lastig te zijn, in een geïndividualiseerde samenleving waarin elk individu de eigen rol moet inbedden in wat in collectieve zin als kaders worden gezien. Keuzes maken als persoon, rekening afleggen van het gedrag in de groep, klein en groot.

Dat betekent ook dat hogescholen en alle andere onderwijsinstellingen binnen hun 'gemeenschap', de groep met studenten die verwachtingen hebben bij het volgen van opleidingen, te maken krijgen met het managen van de individuele mogelijkheden.

De focus ligt, zo is te merken, op degenen die eigenlijk nu zouden kunnen afstuderen, op alle anderen die vertraging hebben opgelopen met mogelijke schade voor het vervolg en studenten die in een kwetsbare positie zitten als het gaat om het thuis kunnen werken aan het programma. Want het is duidelijk dat 'we' nog wel even moeten dealen met een mix van online-studeren en het mondjesmaat mogen bezetten van onderwijsruimtes.

Ook daarbij maken de hogescholen keuzes voor individuele situaties, voor opleidingen die veel praktijkwerk vergen en andere vormen van fysiek bijeenkomen. Tevens moeten er alternatieven worden gevonden voor studenten die anders naar het buitenland zouden gaan of waarbij het tijd is voor een stage of het gaan volgen van een duale studie.

Een rigoureuze stap zoals The Cambridge University heeft gezet, is nog niet te zien in ons land. Men heeft daar nu al gezegd dat het gehele academische jaar online wordt verzorgd, met mogelijk alleen fysieke bijeenkomsten voor kleine groepjes. De studenten moeten wel het volle collegegeld betalen (ruim 9000 pond per jaar een bacheloropleiding) omdat de Engelse NVAO (the QAA) dit toestaat als de kwaliteit van de opleiding kan worden gegarandeerd. En ze kunnen alles thuis doen, dus studenten sparen kosten voor een kamer, het reizen en andere zaken uit...

Maar, zo bleek laatst uit een onderzoek dat ongeveer 35% van de groep tussen de 16 en 24 geen beschikking heeft over de juiste digitale middelen, een schrikbarende situatie – dus zullen ze dan wel ingeschreven blijven staan? Gaan studenten van buiten Engeland en de EU genoeg nemen met een dergelijke vorm van studeren of denken ze op die wijze toch een Engels diploma van een gerenommeerd instituut te kunnen 'verwerven' voor een jaarlijks bedrag van ruim 21.000 pond?

Druk op doorstroom en rol Further Education Colleges – wat kunnen we ervan meenemen?

Het kan interessant zijn vanuit onze situatie te kijken naar scenario's voor jongeren en wat oudere mensen om vanuit het Engelse middelbare onderwijs – al dan niet met een aantal jaren werkervaring – door te kunnen stromen naar het hoger onderwijs. Dat is aldaar van groot belang aangezien veel van de doelgroepen nog steeds zijn 'geworteld' in een industriële omgeving, met veel fysieke arbeid met allerlei productieprocessen en werkzaamheden die nog niet volledig zijn onderworpen aan vernieuwingen zoals wij die kennen. Traditie tiert er nog welig in veel grote steden.

Even terugkijkend beschouwen...

Hoger onderwijs is een sector die zich in Engeland duidelijk richt op de bovenlaag van de bevolking, en de groep die zich vlak daaronder bevindt - en waarin zich degenen bevinden die dolgraag een

stap op de maatschappelijke ladder willen of moeten zetten. Toen in 1993 de Polytechnics, dus onze hogescholen, zich ook Universities mochten gaan noemen, werd het gat dat hiermee werd geslagen tussen de niveaus in het onderwijssysteem, niet meteen gedicht – ook al omdat er politiek geen behoefte aan was.

Overigens is eenzelfde ‘verwijdering’ aan de gang in Ierland waar Institutes of Technology zich hebben verenigd in het streven om ‘University’ te worden, zodat de kansen om zich op te scholen via andere wegen naar een niveau binnen het hoger onderwijs weer een stuk minder worden.

Toen de discussie over de Associate degree hier in Nederland bij de eeuwwisseling van start ging, was men in Engeland net begonnen met de invoering van de Foundation Degree (FD), als een tweejarige opleiding in het hoger onderwijs, dus bij de universiteiten. Met een FD kan iemand in een jaar de bachelorgraad behalen, als de universiteit daarvoor het groene licht geeft op basis van de behaalde resultaten.

Een eerste stap terug naar het aanbieden van beroepsgerichte programma’s was het door de overheid mogelijk maken om een FD-programma te gaan volgen bij een Further Education College (FEC), op basis van een licentie van een universiteit. Daarmee kon en kan in kleinere steden en plaatsen ook door werknemers en anderen een FD worden behaald – zonder lang te hoeven reizen en op allerlei academische invloeden te moeten anticiperen.

Overigens kenden de FEC’s, te vergelijken met onze mbo-instellingen, toen al geruime tijd de optie om een sterk bedrijfsgerichte opleiding onder de naam Higher National Diploma (HND) te verzorgen, vooral van belang omdat in Engeland de bedrijfstakken, branches en andere georganiseerde werkgeversorganisaties daarin een zeer stevige vinger in de pap hebben en dus zorgen voor een sterk op de arbeidsmarkt gefocuste inhoud¹.

Rol van FEC’s

Dus was tot voor een aantal jaren de situatie zo dat de Colleges met een FD in de aanbieding een voorportaal vormden voor de universiteiten, vooral bij de instellingen die toch nog wel professioneel ingerichte bacheloropleidingen wilden verzorgen² en de FD als volwaardige opleidingen zagen.

Maar de FEC’s, zijn ook bedoeld als instituten buiten het hoger onderwijs alwaar je na het middelbaar onderwijs verder kunt leren en studeren, zeker als het niet lukt om aangenomen te worden bij een universiteit. Het gaat vooral om allerlei technische en bedrijfsgerichte opleidingen, en dan is er dus de optie om op te gaan voor een HND.

Tevens zijn ze uitgegroeid tot aanbieders van korte trajecten die met een erkend certificaat kunnen worden afgerond, vooral voor wiskunde, Engels en andere vakken die nodig zijn voor het toelatingsproces bij een FD of Bachelor. De eisen bij de universiteiten zijn streng en selectief, vandaar dus die ‘omweg’. Onderhand is het een geheel eigen ‘markt’ geworden, met zulke tussenjaren.

Streven naar meer ‘eigen hoger onderwijs’

Zo’n zes jaar geleden kwam, eigenlijk heel voorspelbaar, een proces op gang binnen het landelijk netwerk van FEC’s om meer een eigen rol te gaan spelen en ook in te vullen. Tevens merkte het bedrijfsleven dat de universiteiten steeds meer een academische oriëntatie in praktijk aan het brengen waren, waardoor afgestudeerden meer bijscholing nodig hadden³. De branches wendden zich tot ‘hun’ FEC, maar ze kregen nul op het rekest omdat zo’n instelling geen hoger onderwijs op geheel eigen wijze mag verzorgen. Dat mag dus wel met de FD in een licentie, maar wel zodanig dat daarmee een doorstroom naar de universitaire bachelor valt te onderbouwen.

Het resultaat laat zich wel raden, met de lobby van het FEC-netwerk en met inzet van projecten en gericht onderzoek.

---

¹ In Engeland is het HND vooral een einddiploma, gelet op het karakter. Echter, in Schotland is het HND ook een ‘machtsmiddel’ in handen van werkgeversorganisaties, hetgeen inhoudt dat er geen FD bestaat en nodig is als ‘opstap’ naar een bacheloropleiding. Met een HND kan iemand gewoon door naar het hoger onderwijs...

² In die zin is de situatie ook wel te vergelijken met de Community Colleges zoals in de VS. Maar die worden nadrukkelijk gerekend tot het hoger onderwijs, met de Associate Degree als een dito graad.

³ Ook dit is niet ‘wereldvreemd’. In Duitsland hebben een tijd geleden veel Fachhochschule het voorvoegsel Fach overboord gegooid, en hebben ze zich meer gericht op de Masters en ook de kansen om een PhD te gaan verzorgen. In de VS willen gerenommeerde Community Colleges zelf een baccalaureate gaan aanbieden, eigenlijk om dezelfde redenen als de FEC’s in Engeland.

Er is nu een aantal FEC's die geheel zelfstandig een FD-opleiding verzorgen en de graad mogen uitreiken⁴. Dat zijn wel de instellingen die hebben aangetoond hiermee een gat in de scholingsmarkt te vullen – en ook nog te kunnen samenwerken met universiteiten.

Volgende stap naar flexibilisering

In de afgelopen jaren is binnen een project van de FEC's gekeken naar het effect van deze ontwikkelingen⁵. Daarbij speelde mee dat zo'n instelling zich als een soort 'spin in het scholingsweb' ging zien, gesteund door de partners en de omgeving. Ze verzorgen dus al 'bijspijker-certificaten' voor het hoger onderwijs, en die zijn ook te gebruiken voor een Foundation Degree-opleiding. Vervolgens hoeven de a.s. studenten niet naar een universiteit te gaan daarvoor en is het handig om dat gewoon in de eigen College-omgeving te doen.

Vervolgens is binnen het project onderzoek gedaan naar de ervaringen van studenten die via zo'n FD naar een universitaire bacheloropleiding zijn gegaan dan wel meteen daaraan zijn begonnen. Daarbij bleek dat degenen die via een FEC met het laatste deel van de Bachelor waren gestart niet het gevoel hadden met een achterstand te kampen. Ook docenten die zowel bij een FEC als een University lesgeven zien goede overeenkomsten, om te voldoen aan de eisen die een opleiding in het hoger onderwijs stelt.

Work-based learning als format

Nu moet wel worden aangetekend dat een FEC zich ook duidelijk richt op studenten die graag werk en studie willen combineren. Mede daarom kunnen de trajecten die leiden tot certificaten sowieso met een baantje (hoewel, dat wordt nu een stuk lastiger) worden gecombineerd. Daarnaast kwam een aantal jaren geleden ook de 'Higher Apprenticeship Foundation Degree' tot stand, met de baan als uitgangspunt en een studietraject dat daar als het ware 'tegenaan wordt geplakt'.

Dit is een vorm die we binnen het formele onderwijs in ons land niet kennen: een erkende, geaccrediteerde bedrijfsgerichte opleiding die een graad oplevert. In Nederland mag een Ad geen bedrijfsopleiding zijn en de flexibele trajecten voor branches zijn voorbehouden aan de private sector, op het 'level playing field'.

Ja, de volgende stap die FEC's willen zetten... die ligt voor de hand...

Met dit streven om een duidelijke doelgroep van dienst te kunnen zijn, dus degenen die een opleiding volgen om 'hogerop te komen', zetten de FEC's in op het aanbieden van vormen waarbij de studie sterke raakvlakken heeft met sectoren van het werkveld. Dat lukt dus nu met de 'opstap-certificaten' en de gedualiseerde FD-opleidingen.

Maar de lokroep van het (regionale) werkveld is groot, om nu ook te bezien of en hoe de FEC's meer betrokken kunnen worden bij sterk beroepsgerichte vervolgoopleidingen na een FD. Dat kan met bedrijfsopleidingen en branchecertificaten, maar ook in Engeland ziet men graag dat opscholing op een of andere wijze voor rekening van de overheid komt. Daarom lobbyen FEC's ook voor het mogen aanbieden van bacheloropleidingen die een sterke praktijkgerichte insteek kennen.

Die situatie zal niet zo snel in formele zin gaan ontstaan, dus door FEC's de mogelijkheid te bieden om via een FD ook een Bachelor in de markt te laten zetten. Maar stel dat het zo zou gaan worden, dan keren via deze constructie eigenlijk gewoon weer de Polytechnics⁶ terug... Anders gezegd: de cirkel is dan na zoveel jaren echt rond⁷.

---

⁴ Denk hierbij aan de verwarring die bij de invoering van de Ad alhier is ontstaan toen er de mogelijkheid kwam om als hogeschool een Ad-opleiding deels op een mbo-locatie te gaan aanbieden. Dat werd al snel 'vertaald' naar het verzorgen door het mbo van een gedeelte van de opleiding, dus dat de mbo-instelling op eigen gezag kon gaan bepalen hoe, wat, wanneer en door wie de lessen zouden moeten worden gegeven. Dat is nog steeds een misverstand dat ook nu nog steeds opduikt: een mbo-instelling mag geen Ad-opleiding aanbieden. De hogeschool is voor de volle 100% verantwoordelijk voor het aanbod maar kan een overeenkomst sluiten met een mbo-instelling waarin wordt vastgelegd hoe de 'licentie' voor het Ad-deel wordt ingevuld en hoe alles door de hogeschool wordt 'afgedekt'.

⁵ De Colleges zitten allemaal bij de Association of Colleges (AoC). Het project om te bezien hoe deze instellingen een rol kunnen spelen in het streven naar 'meer mensen op een hoger niveau' is door de AoC begeleid.

⁶ Heeft u al gemerkt dat in Vlaanderen de naam 'Universities of Applied Sciences and Arts' wordt gebruikt?

⁷ Die beweging van een uitgroei naar hogere niveaus heeft zich voltrokken in Canada, voor een substantieel aantal voormalige Community Colleges. Ze mogen nu ook een Professional Bachelor aanbieden. Als naam voor een dergelijke instelling is 'Institute' gekozen.

Wat kan hier in Nederland, dus wat ervan te leren...

In Nederland hebben we in 2006 ervoor gekozen om de Ad-opleiding volledig onder verantwoordelijkheid van de hogescholen te laten functioneren. Er is ook geen mogelijkheid om andere instellingen onder een licentie van een hogeschool een Ad te laten aanbieden, dus ook niet door mbo-instellingen. De hogeschool mag wel voor een deel ervan een mbo-instelling inschakelen op basis van een formele overeenkomst (gebouwen, personeel, administratie, ICT, begeleiding e.d.) maar daarbij vallen in juridische zin de inzet, de uitwerking en zaken als de kwaliteitsborging onder de verantwoordelijkheid van die hogeschool.

Maar misschien is het toch tijd, zeker nu de noodzaak tot opscholing en levenlang ontwikkelen steeds sterker wordt, om te bezien hoe het hbo, mbo, het bedrijfsleven de handen ineen kunnen slaan teneinde de leerwegen rond mbo en hbo nog soepeler en flexibeler te laten verlopen. We hebben in ons land – gelukkig – al een binair stelsel in het hoger onderwijs en op de Ad-opleiding in het hbo, dus er hoeft geen beweging op gang te komen zoals we hierboven hebben geschetst⁸. Toch is het wellicht goed om te bezien of een volgende stap is te zetten bij de doorstroom naar het hbo (zeker voor mbo'ers die al een arbeidsmarktrelevante kwalificatie hebben). Die stap sluit prima aan bij de gedachten die toch al door veel politieke, bestuurlijke en strategische wandelgangen waren en dus best de opmaat kunnen zijn tot een doelgerichte pilot.

Hier de schets van die stap, op hoofdpunten:

- Laat een afgestudeerde mbo'er een flex-studeren-overeenkomst sluiten met een hogeschool met betrekking tot een groep verwante Ad-opleidingen, voor het komende studiejaar.
- De overeenkomst heeft betrekking op een bundel van eenheden met een omvang van 30 studiepunten.
- Daarbij is ook de mbo-instelling betrokken, om vast te stellen welke eenheden uit die groep Ad-opleidingen passen bij de mbo-4-opleiding die is gevolgd.
- De student krijgt een 'duale' werk- of stageovereenkomst voor het komende studiejaar, voor maximaal 2,5 dagen per week, combineerbaar met de te volgen onderwijseenheden.
- Er kan worden bezien of de SBB hierbij kan zorgen voor een (niet-formele) bijdrage als het gaat om de werkplek, de overeenkomst en de begeleiding binnen het bedrijf of de organisatie.
- De hogeschool krijgt een overheidsbekostiging van 60% van het normale bedrag voor een volledig studiejaar.
- De student betaalt geen collegegeld en krijgt een inkomen op basis van het werk dan wel de stage.
- De student ontvangt voor elke afgeronde eenheid een certificaat.
- Op basis van dit studiejaar kan de student een keuze maken uit de volgende opties:
  - Aan het werk gaan (en eventueel privaat, met steun van de werkgever, meerdere certificaten behalen)
  - Kiezen voor een Ad-opleiding (uit de groep van verwante opleidingen) en op basis van de certificaten en stage vrijstellingen krijgen
  - Gaan studeren voor een bacheloropleiding, mogelijk met vrijstellingen.

Uiteraard kan degene die opteert voor het gaan werken, ook later nog kiezen voor het doen van een formele opleiding, en daarbij vrijstellingen ontvangen. De experimenten met het hbo in deeltijd en dual kunnen worden ingezet, dus het werken met leeruitkomsten en het maken van meer maatwerkprogramma's op basis eerder verworven competenties.

De Professional Associate Colleges (PAC's), dus de RAc, de AAAd... en alle andere bundelingen van Ad-opleidingen, kunnen hierbij een cruciale rol spelen. Ze kennen sterke contacten met mbo-instellingen en het regionale werkveld, dus aan veel randvoorwaarden is al voldaan.

---

⁸ We kunnen mogelijk niet om Duitsland heen, als een land waar vaak naar wordt verwezen als het gaat om de status van hogescholen. Aldaar wordt met man en macht getracht om te voorkomen dat sowieso niveau 5 een plek in het onderwijsstelsel krijgt. Dat betekent geen Short Cycle HE, onze Ad dus, in het hoger onderwijs, maar ook geen Higher VET (Vocational-Professional Education) als formele voortzetting van het mbo (vooral dual ingevuld). Er zijn landen die deze aanpak eveneens omarmen, vooral landen die nog sterk moeten sleutelen aan het hoger onderwijs, in Oost-Europa, en 'leunen' op Duitsland qua samenwerking.